

Agronomijos mokslo istorijos puslapiai

Agronomijos mokslinių mokyklų Lietuvoje identifikavimas. 1. Pirmosios disertacijos

Algirdas Juozas MOTUZAS

*Aleksandro Stulginskio universitetas,
Studentų g. 11,
LT-53361 Akademija, Kauno r.
El. paštas algirdas.motuzas@asu.lt*

Ieškant duomenų, padėsiančių identifikuoti ir atskleisti agronomijos mokslines mokyklas Lietuvoje, šiame straipsnių cikle pirmą kartą skelbiami bibliotekose *in situ* sudaryti agronomijos studijų krypties disertacijų, apgintų 1946–2003 m., kai Lietuvoje galiojo dviejų pakopų mokslo laipsnių teikimo tvarka, autorių sąrašai. Jie buvo sugretinti su žemės ūkio mokslo institutų ir aukštųjų mokyklų istoriografiniuose leidiniuose paskelbtais disertacijų sąrašais (*Lietuvos sodininkystės*, 2008; *Lietuvos žemdirbystės*, 2008; *Lietuvos žemės*, 1994). Ne kartą patikrinti sąrašai leido nustatyti aktyviausius ir pažangiausius disertacijas parengusius ir jas apgynusius mokslininkus tuo metu veikusiose žemės ūkio mokslo ir studijų institucijose, atskleisti jų atliktų tyrimų tematiką pagal agronomijos studijų krypties šakas, apgintų disertacijų kiekį ir periodiškumą, žinias apie tyrėjų mokslinį bendradarbiavimą, vedusį į mokslininkų socialinių grupių veiklą, padėjusią pagrindus atsirasti mokslinėms mokykloms.

Tiriamuoju laikotarpiu buvo parengta ir apginta 672 agronomijos studijų krypties dviejų pakopų mokslo laipsnių disertacijos: mokslų kandidato (daktaro) – 612, mokslų daktaro (habilituoto daktaro) – 60. Paaiškėjo, kad šalies istorijos nulemtos socialinės žmonių gyvenimo ir mokslinės veiklos sąlygos turėjo įtakos skirtingai disertacijų rengimo ir gynimo tvarkai, sudariusiai sąlygas burtis mokslininkų socialinėms grupėms ir atsirasti agronomijos mokslinėms mokykloms.

Todėl agronomijos srities apgintas disertacijas teko suskirstyti į tris grupes:

- parengtas savarankiškai neturint mokslinio vadovo ir apgintas eksterneu;
- parengtas ir apgintas turint kitos respublikos mokslinį vadovą;
- parengtas ir apgintas individualiai ar mokslininkų socialinėje grupėje su moksliniu vadovu.

Tokia tvarka jas ir aptarsime. Iš pradžių supažindinsime su pirmosiomis agronomijos daktaro disertacijomis, apgintomis Vakarų šalių universitetuose ir Žemės ūkio akademijoje Dotnuvoje.

Pirmosios agronomijos daktaro disertacijos, parengtos ir apgintos iki 1945 m.

XX a. pradžioje Lietuvos ūkininkų ir dvarininkų žemėse išauginami žemės ūkio augalų derliai buvo labai maži. Pasulyje daug kur trūko maisto produktų, jie brangiai kainavo. Žemės ūkio verslas darėsi pelningas. Tai skatino ūkininkus rūpintis žemdirbystės kultūros gerinimu, augalų derlingumo didinimu organizuojant profesinį švietimą ir darant įvairius bandymus, ypač mineralinių trąšų, tada pradėjusių sparčiai plisti, srityje. Ūkininkams ir žemės ūkio mokykloms išleistose knygelėse pasirodė skyrelis, propaguojantis lauko bandymus.

Pirmąsias agronomijos studijų krypties disertacijas lietuviai gynėsi Vakarų šalių universitetuose. Dalies disertacijų moksliniai eksperimentai buvo daryti Lietuvoje, kitų – Vakarų universitetų bandymų stotyse ir laboratorijose.

Pirmasis Lietuvos agronomas, parengęs agronomijos disertaciją, ją apgynęs ir 1910 m. įgijęs mokslų daktaro laipsnį, buvo dvarininkas grafas Vladimiras Zubovas (1887 10 21 (Šiauliai) – 1959 02 04 (Kaunas)). Deja, nei prof. P. Vasinausko knygoje (2005), nei enciklopediniuose leidiniuose žinių apie pačią disertaciją nėra. Bandėme tą tuštumą užpildyti ieškodami ir studijuodami istorinius dokumentus.

Dr. V. Zubovas po Antrojo pasaulinio karo, 1946–1947 m., Lietuvos žemės ūkio akademijoje dėstė rusų kalbą ir buvo bibliotekos vedėjas. Aleksandro Stulginskio universiteto archyve saugomoje V. Zubovo asmens byloje rusų kalba ranka užpildytas kadrų įskaitos lapas byloja, kad jis 1905–1910 m. studijavo Hallės-Wittenbergo ir Berlyno universitetuose (Vokietija), įgijo agrochemiko, gyvulininko kvalifikacijas ir agronomijos mokslų filosofijos daktaro laipsnį, tačiau daugiau žinių apie pačią disertaciją ir jos pavadinimą nėra. 1949–1955 m. dr. V. Zubovas buvo Lietuvos mokslų akademijos Biologijos instituto mokslo darbuotojas. Šios mokslų institucijos archyve saugomuose dokumentuose radome du disertacijos pavadinimo variantus. Vienas iš jų – dr. V. Zubovo *Curriculum Vitae*. Čia nurodyta, kad prof. dr. F. Wohltmannas disertaciją įvertino įrašu *Dissertatio accidue et diligentex composita*. Bendras egzaminų ir gynimo įvertinimas – *Maxima cum laudae*. Rašoma, kad profesorius F. Wohltmannas siūlė disertaciją apgynusiam dr. V. Zubovui dirbti laborantu katedroje, tačiau jis atsisakė, nes norėjo grįžti į Lietuvą. Tikrąją disertacijos apie pašarinių runkelių tręšimą pavadinimą – *Düngewirkung des Kochsalzes im Vergleich zu Chlorkalium bei Futterrüben mit besonderer Berücksichtigung der Kali-, Phosphor- und Chloraufnahme* – iš Štutgarto atsiuntė Lietuvos mokslų akademijos užsienio narys, Aleksandro Stulginskio universiteto garbės daktaras prof. dr. W. Drochneris, radęs disertaciją Hallės-Wittenbergo universiteto archyve. Taigi šiame straipsnyje pirmą kartą viešai skelbiamas V. Zubovo agronomijos daktaro disertacijos pavadinimas.

Tolesnės pastangos Lietuvoje rasti pirmosios agronomijos disertacijos kopiją suvedė mane su

dr. V. Zubovo anūke p. Dalia Zubovaite-Palukaitiene, saugančia senelio rašytinį palikimą. Rašomąja mašinėle spausdintame dokumente *Biografijos metmenys pagal jo paties rašytas trumpas autobiografijas, atsiminimų rankraščius ir artimųjų atsiminimus* skaitome: „Kadangi formaliai nenorėta pripažinti (sovietmečiu po Antrojo pasaulinio karo Lietuvoje – A. M.) Hallės universitete gauto mokslų daktaro diplomo ir laipsnio, jam teko savo disertaciją peratestuoti. 1948 m. jis išvertė disertaciją į lietuvių kalbą ir ją apgynė dar kartą 1950.08.30, gaudamas žemės ūkio mokslų kandidato laipsnį. Tačiau diplomą gavo tik 1952.04.11. 1951 m. jis tęsė tyrimus disertacijos tema ir Dotnuvoje: šiltnamio sąlygomis darė pašarinių, cukrinių ir valgomųjų runkelių tręšimo valgomąja druska bandymus. Lauko sąlygomis juos tęsė Kauno botanikos sode 1952 ir 1953 metais. Gautus rezultatus paskelbė žurnale „Природа“ (1954 m., Nr. 2). Buvo pasiūlytos vykti į Vidurinę Aziją (Frundžę) daryti bandymus valstybiniu (Sovietų Sąjungos – A. M.) mastu auginant cukrinius runkelius druskožemiuose, tačiau neleido sveikata.“ Nei vokiečių, nei lietuvių kalba parašytų dr. V. Zubovo disertacijų ir jų autoreferatų Lietuvos bibliotekose neradome.

1910 m. agronomijos mokslinius tyrimus Lietuvoje pradėjo Kauno gubernijos Žemės ūkio draugijos įsteigta Baisogalos bandymų stotis, kurios veikla nutrūko 1915 m. prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui. Stotis turėjo kelis punktus, bandymai buvo atliekami labai įvairiuose dirvožemiuose. Didelio ūkininkų susidomėjimo sulaukė žemės ūkio augalų veislių palyginimo ir tręšimo mėšlu bei mineralinėmis trąšomis bandymai. Stotyje darytais moksliniais tyrimais pagrįstų disertacijų neparengta ir neapginta.

Susikūrusioje nepriklausomoje Lietuvoje (1918) viešas agronomijos mokslų srities disertacijų gynimas buvo įteisintas tik 1924 m., Dotnuvoje įsteigus Žemės ūkio akademiją (Akademiją; ŽŪA). Pagal Steigiamojo Seimo liepos 31 d. patvirtintą statutą, aukštosios mokyklos Profesorių taryba (Taryba) įgijo teisę teikti agronomijos ir miškininkystės mokslų daktaro laipsnį. Tuo siekta rengti savus žemės ūkio mokslininkus. Pradžioje Taryba turėjo 7 narius: prof. P. Matulionis, docentai J. Tonkūnas, F. Kemėšis, P. V. Raulinaitis, A. Rukuiža, P. Jucaitis ir V. Ruokis. Tais pačiais metais ją papildė dar trys nariai, einantys docentų pareigas: K. J. Aleksa, I. Končius ir J. Paltarokas. Iš visų Tarybos narių tik ekonomistas

kun. doc. F. Kemėšis, tais pačiais metais baigęs Vašingtono universiteto (JAV) Filosofijos fakulteto Ekonomikos skyrių, turėjo filosofijos mokslų daktaro laipsnį už apgintą disertaciją *Cooperation among the Lithuanians in the United States of America*. Vėliau mokslo laipsnių teikimo ir daktaro disertacijų gynimo tvarka Akademijoje buvo apibrėžta reglamente. Disertacijos buvo rengiamos savarankiškai, be mokslinio vadovo. Doktorantas galėjo turėti mokslinį konsultantą. Taip buvo sukurtos sąlygos rengti ir ginti agronomijos studijų krypties disertacijas šalyje.

Jauna aukštoji mokykla greitai pasigedo ir visus gyvavimo metus stokojo aukštos kvalifikacijos pedagogų, daktaro laipsnį turinčių mokslininkų. Jų ieškota dviem būdais: kviečiant dirbti jaunos, perspektyvius mokslininkus, studijas baigusius ir daktaro disertacijas apgynusius kitų šalių universitetuose, taip pat ugdant savus mokslininkus.

Dėstyti botaniką ir vadovauti Botanikos katedrai 1925 m. buvo pakviestas dr. V. Vilkaitis, studijavęs Berlyno Humboldtų universitete (Vokietija) ir tais pačiais metais apgynęs filosofijos mokslų disertaciją *Beitrage zur Kenntnis der Desmidiaceenflora der Mark Brandenburg* (Motuzas, 1991). Kitais metais skaityti visuomeninės agronomijos kursą pradėjo dr. J. Krikščiūnas, studijas baigęs Hallės-Wittenbergo universitete ir 1924 m. apgynęs gamtos mokslų disertaciją *Bedingungen des Zuckerrübenbaues in Litauen, geprüft durch eigene Versuche* (Drochner, 2013). 1930 m. Akademijoje įsteigus Namų ūkio sekciją dėstyti pedagogiką buvo pakviestas (1936) dr. K. Ruginis, filosofijos mokslų disertaciją *Die pädagogische Lehre Tolstois* apgynęs 1920 m. Freiburgo universitete (Vokietija).

Akademijoje susibūrė negausus brandžių mokslininkų būrys. Prof. D. Rudzinsko iniciatyva Dotnuvoje buvo įsteigta (1922) Augalų selekcijos stotis, 1924 m. pavasarį veiklą pradėjo Dotnuvos bandymų laukas, doc. A. Kondrotas įsteigė (1928) Žemės ūkio mašinų kabinetą, kuriame tyrė žemės ūkio mašinas, 1928 m. rektorius prof. J. Tonkūnas įkūrė pirmąją Sėklų kontrolės stotį, rektorius prof. dr. V. Vilkaičio skatinama grupė dėstytojų darė Kamanų ir Šepetos aukštapielių geobotaninius tyrimus. Mokslinių tyrimų rezultatai buvo diegiami Akademijos mokomajame dvare, juos propagavo Žemės ūkio rūmai, skelbė „Žemės ūkio akademijos metraštis“ ir „Žemės ūkio“ žurnalas.

Žemės ūkio akademijos Dotnuvoje gyvavimo laikotarpiu (1924–1945) mokslų daktaro disertacijas Vokietijos, Austrijos universitetuose ir Vilniaus universitete apgynė septyni dėstytojai. Keturios iš jų buvo agronomijos mokslų srities. 1929 m. Münsterio universitete (Vokietija) chemijos mokslų daktaro disertaciją *Nicht dazu gehört eine unten mitgeteilte, zusammen mit H. Humme und K. Meyring ausgeführte Versuchsreihe zur Ermittlung der Zusammensetzung des Mononatriumaluminates nach der Restmethode von Schreinemakers* apgynė Chemijos katedros vedėjas P. Jucaitis. 1938 m. Vienos universitete (Austrija) žemdirbystės mokslų daktaro disertaciją *Die Beeinflussung der Umwelt durch die Keimlinge* apgynė P. Garmus, 1957–1976 m. skaitęs dirvožemio mokslo paskaitas prof. V. Ruokio ir doc. V. Danilevičiaus vadovaujamoje to paties pavadinimo katedroje. 1939 m. Bonos universitete (Vokietija) agronomijos mokslų daktaro disertaciją *Praktische Auswirkungen der Viruserkrankheiten bei Kartoffeln* apgynė J. Vengris, dėstęs žemdirbystę Bendrojo žemės dirbimo katedroje. 1941 m. Vilniaus universitete gamtos mokslų daktaro disertaciją *Kamanos: stratigrafija, hidrografija ir augalija* apgynė Taikomosios botanikos katedros vedėjas K. Brundza (Klimavičiūtė, Ričkienė, 2003).

Akademijos Taryboje buvo apgintos trys agronomijos mokslų daktaro disertacijos. 1939 m. disertaciją *Kooperatinės pieno perdirbimo bendrovės ir jų sąjungos Baltijos valstybėse* apgynė V. Manelis, dėstęs žemės ūkio ekonomiką ir kooperaciją Bendrosios žemės ūkio ekonomikos katedroje. Vokiečių okupacijos metais Žemės ūkio akademijos Taryboje buvo apgintos dvi disertacijos: agronomijos mokslų – Chemijos katedros dėstytojas J. Grigas *Tiršta Bacterium cucumeris fermentati Henneberg kultūra pašarams rauginti* (1943) ir žemės ūkio mokslų – Geognozijos katedros agrochemijos dėstytojas B. Baginskas *Lietuvos miškų dirvožemių charakteringesnieji bruožai ir jų pasiskirstymas pagal mechaninę sudėtį* (1944) (Motuzas, 2003). Visos trys spausdinimo mašinėlė daugintos ir Akademijos bibliotekos fonduose saugotos disertacijos neišliko: jos sudegė, kai 1944 m. vokiečių karinis dalinys susprogdino ir sudegino pagrindinį aukštosios mokyklos mokomąjį korpusą.

Žemės ūkio mokslo pažangai daug pasitarnavo 1927 m. prie Žemės ūkio rūmų įsteigta Lietuvos žemės ūkio tyrimo įstaiga, kurios valdytoju nuo

įsteigimo iki 1940 m. dirbo Žemės ūkio akademijos docentas, vėliau profesorius dr. J. Kriščiūnas. Jam vadovaujant šalyje buvo įsteigti 6 lauko bandymų ūkiai, Augalų apsaugos stotis ir, atgavus Vilniaus kraštą, perimtos Naujosios Vilnios linų bei Benekainių selekcijos ir bandymų stotys. Lietuvos žemės ūkio tyrimo įstaiga derino visų bandymų stočių ir laukų darbą, rengė jų veiklos planus ir programas, teikė metodinę pagalbą, rūpinosi lėšomis ir materialiniais ištekliais, užsiėmė tyrimų medžiagos tvarkymu ir gautų rezultatų skelbimu spaudoje. Iki 1945 m. Lietuvos žemės ūkio tyrimo įstaigos mokslininkai nespėjo parengti ir apginti mokslų daktaro disertacijų, nes dar nebuvo baigę pradėtų žemdirbystės tyrimų. Tačiau ši mokslo institucija išugdė gausų būrį aktyvių žemės ūkio tyrėjų, kurie vėliau, jau antrosios sovietinės okupacijos metais, veikusiuose mokslo instituteuose ir jų padaliniuose parengė ir apgynė mokslų kandidato (daktaro) ir mokslų daktaro (habilituoto daktaro) disertacijas.

Sovietmečiu mokslų daktaro disertacijos, apgintos iki 1945 m., nebuvo pripažįstamos. Tiesa, dalis jų buvo prilygintos mokslų kandidato disertacijoms ir darbų autoriams suteiktas šis mokslinis laipsnis (dr. K. Brundzai, 1947). Dr. B. Baginskas Lietuvos žemės ūkio akademijoje parengė ir 1948 m. jos Taryboje apgynė dar vieną pirmojo laipsnio disertaciją, įgydamas žemės ūkio mokslų kandidato laipsnį pagal sovietinius reikalavimus. Jo darbo vadovas – prof. V. Ruokis (Motuzas, 2003). Dr. P. Garmus Vienoje (Austrija) apgintą daktaro disertaciją peratestavo (1960) ir gavo žemės ūkio mokslų kandidato laipsnį, kaip ir dr. V. Zubovas. Tenka apgailestauti, kad sovietmečiu peratestuotų disertacijų ar jų autoreferatų Lietuvos bibliotekose neradome.

Apibendrinimas. Lietuviai iki 1945 m. parengė ir apgynė Lietuvos ar Vakarų Europos aukštesiose mokyklose 7 agronomijos studijų krypties mokslų daktaro disertacijas. Pirmasis Lietuvos agronomas, Hallės-Wittenbergo universitete (Vokietija) baigęs specialybės studijas, parengęs ir 1910 m. apgynęs agronomijos mokslų daktaro disertaciją – *Düngewirkung des Kochsalzes im Vergleich zu Chlorkalium bei Futterrüben mit besonderer Berücksichtigung der Kali-, Phosphor- und Chloraufnahme* – buvo dvarininkas, grafas Vladimiras Zubovas (1887–1959). Po Antrojo pasaulinio karo, sovietmečiu, užsienyje apgintos

disertacijos nebuvo pripažįstamos. Todėl vieni jų autoriai siekė disertacijas peratestuoti, kiti rašė ir gynė naujus darbus. Visi disertantai ilgiau ar trumpiau dirbo mokslinį ir pedagoginį darbą Žemės ūkio akademijoje (po Antrojo pasaulinio karo – Lietuvos žemės ūkio akademijoje). Šios disertacijos atspindi agronomijos studijų krypties penkių mokslo šakų – augalininkystės (3), žemdirbystės (1), pašarininkystės (1), dirvožemio mokslo (1) ir žemės ūkio ekonomikos (1) – tyrimus. Jos žymi Lietuvos pirmuosius agronomijos studijų krypties disertantus ir jų tiriamuosius darbus. Per 20 metų dėl politinių ir socialinių pasikeitimų šalies gyvenime dabartinio supratimo agronomijos mokslininkų socialinės grupės nespėjo susiburti.

Agronomijos studijų krypties mokslų kandidato (daktaro) disertacijos, parengtos savarankiškai neturint mokslinio vadovo ir apgintos eksternu 1950–1972 m.

1941 m. įkurta Lietuvos mokslų akademija (LMA) po Antrojo pasaulinio karo tapo svarbiausiu nacionaliniu mokslo centru. 1945 m. jos sudėtyje buvo 9 institutai. 1946 m. Vilniuje įsteigtas Lietuvos mokslų akademijos Žemės ūkio institutas (LMA ŽŪI). Kaip ir kiti institutai, jis turėjo specializuotą Mokslo tarybą ginti žemės ūkio mokslų kandidato disertacijas. 1952 m. šis institutas buvo perorganizuotas į 2 savarankiškus institutus: Lietuvos mokslų akademijos Žemdirbystės ir dirvožemio (Trakų Vokėje; LMA ŽDI) bei Lietuvos mokslų akademijos Gyvulininkystės ir veterinarijos (Baisogaloje; LMA GVI). 1956 m. Lietuvos mokslų akademijos Žemdirbystės ir dirvožemio institutą sujungus su Selekcijos stotimi, Dotnuvos bandymų stotimi ir Vytėnų sodininkystės ir daržininkystės bandymų stotimi (1950 m.; Vytėnų SD band. stotis), Dotnuvoje (dabar – Akademija, Kėdainių r.) įkurtas Lietuvos žemdirbystės mokslinio tyrimo institutas (LŽMTI) su Vokės ir Vėžaičių filialais, su Elmininkų, Joniškėlio, Kaltinėnų, Perlojos, Rumokų, Upytės ir Vytėnų sodininkystės ir daržininkystės bandymų stotimis bei Agrocheminių tyrimų centru. Atkūrus šalies nepriklausomybę, 1990 m. institutas tapo Lietuvos žemdirbystės institutu (LŽI), dabar – Lietuvos agrarinių ir miškų mokslų centro filialas Žemdirbystės institutas (2010). 1993–2003 m. veikė jungtiniai doktorantūros ir habilitacijos komitetai, kurių sprendimu

buvo suteikiami agronomijos studijų krypties mokslo laipsniai.

1987 m. LŽMTI Vytėnų SD bandymų stotis (Kauno r.) buvo reorganizuota į savarankišką Lietuvos vaisių ir daržovių ūkio mokslinio tyrimo institutą (Babtai, Kauno r.), kuris 1992 m. buvo pavadintas Lietuvos sodininkystės ir daržininkystės institutu (LSDI). 2010 m. tapo – Lietuvos agrarinių ir miškų mokslų centro filialas Sodininkystės ir daržininkystės institutas). 1993–2003 m. veikė jungtiniai doktorantūros ir habilitacijos komitetai, kurių sprendimu buvo suteikiami agronomijos studijų krypties mokslo laipsniai.

1945 m. Žemės ūkio akademija (ŽŪA) perkelta į Kauną ir pavadinta Lietuvos žemės ūkio akademija (LŽŪA), kuri 1996 m. tapo Lietuvos žemės ūkio universitetu (LŽŪU; nuo 2011 m. – Aleksandro Stulginskio universitetas). Aukštosios mokyklos dėstytojai ir mokslo darbuotojai, jų vadovaujami aspirantai (doktorantai) nuolatos atlieka agronomijos srities mokslinius tyrimus. Joje nenutrūkstamai veikė specializuotos Mokslo tarybos, kuriose sovietmečiu (1946–1991) buvo ginamos žemės ūkio mokslų kandidato ir mokslų daktaro disertacijos. Atkūrus šalies nepriklausomybę (nuo 1991) veikia jungtiniai doktorantūros komitetai, kurių posėdžiuose ginamos mokslų daktaro disertacijos. Iki 2003 m. imtinai veikė ir jungtiniai habilitacijos komitetai, kurių posėdžiuose buvo ginamos habilituoto daktaro disertacijos.

Šio darbo disertantų sąrašuose yra įrašyta ir biologijos krypties mokslų disertacijų, apgintų čia neįvardijamų mokslo ir studijų institucijų gamtos mokslų tarybose ir komitetuose, jei tyrimų rezultatai artimi agronomijos krypties mokslams ir gali būti taikomi žemės ūkio praktikoje.

Lietuvoje po Antrojo pasaulinio karo iškilo politinių ir ekonominių aplinkybių veikiama situacija, kai naujose žemės ūkio mokslo ir studijų institucijose nepakako mokslinius laipsnius ir vardus turinčių mokslininkų, galinčių vadovauti jauniems siaurų agronomijos studijų krypties mokslo šakų aspirantams (doktorantams) ir disertantams. Darė poveikį ir aplinkybė, kad dalis mokslininkų savo tyrimus buvo pradėję savarankiškai iki 1945 m. Todėl naujomis sovietmečio sąlygomis jaunieji tyrėjai savarankiškai tęsė disertacijų rengimą ir tenkinosi vyresniųjų kolegų ar mokslininkų iš kitų SSRS respublikų bei Vakarų šalių konsultacijomis ir patarimais.

Priede skelbiamas sąrašas disertantų, savarankiškai parengusių ir apgynusių agronomijos studijų krypties mokslų kandidato (daktaro) disertaciją.

Savarankiškai parengusių ir neturint mokslinio vadovo eksternu apgynusių agronomijos studijų krypties mokslų kandidato (daktaro) disertacijas mokslininkų buvo 54 (8,8 % visų Lietuvoje apgintų tos krypties ir tokio laipsnio disertacijų mūsų tyrimų laikotarpiu). Jų mokslinės veiklos intensyvumą atspindi disertacijų gynimo dinamika: 1950–1954 m. – 2; 1955–1959 m. – 15; 1960–1964 m. – 18; 1965–1969 m. – 14; 1970–1972 m. – 5. Septynios disertacijos parašytos rusų, keturiasdešimt septynios – lietuvių kalba.

Per pirmąjį mokslo ir studijų institucijų veiklos penkmetį buvo apgintos tik dvi disertacijos. Pirmasis savarankiškai (eksternu) LŽŪA Mokslo taryboje disertaciją apie žemės dirbimo būdus apgynė tuometinis Dotnuvos bandymų stoties direktorius P. Vasinauskas, apibendrinęs 1924–1950 m. stotyje darytų tyrimų rezultatus. Darbą pristatė Lietuvos mokslų akademijos Žemės ūkio institutas. Vilniaus valstybinio universiteto Mokslo taryba biologijos mokslų kandidato laipsnį pripažino Žemės ūkio akademijos absolventui, šio universiteto dėstytojui P. Petrylai už vadovėlių „Uoginės kultūros“, išleistą 1949 m. Tą penkmetį daugiau agronomijos studijų krypties disertacijų eksternu nebuvo apginta, nes naujos jau sovietinio tipo žemės ūkio mokslo ir studijų institucijos stokojo patyrusių, intelektualių tyrėjų, kaip žinome, silpna buvo ir tyrimų bazė.

1955–1969 m. agronomijos studijų krypties moksliniai tyrimai išibėgėjo, išsiplėtė jų tematika, todėl dar labiau išryškėjo mokslinių vadovų trūkumas. Aspirantai (doktorantai) ir disertantai rengė disertacijas ir jas gynė eksternu, be mokslinių vadovų (bibliotekose saugomose disertacijose jie neįrašyti). 1955–1969 m. taip apgintos 47 disertacijos. Iškilūs mokslininkai ėmė telkti apie save jaunesnius kolegas bei aspirantus (doktorantus), pradėjo jiems oficialiai vadovauti. Taip būrėsi bendrų ar artimų interesų tyrėjų grupės. Todėl eksternu apgintų disertacijų sumažėjo (1970–1972 m. – 5), o vėliau ir visai neliko.

Sąrašas disertantų, savarankiškai parengusių ir neturint mokslinio vadovo (eksternu) apgynusių agronomijos studijų krypties mokslų kandidato (daktaro) disertacijas, įgalina daryti ir kitus apibendrinimus, padedančius vertinti to laikmečio mokslo ir studijų institucijų potencialą.

Pirmiausia panagrinėkime apgintų disertacijų skaičių atskirose institucijose.

Lietuvos žemdirbystės mokslinio tyrimo instituto mokslininkai eksternu apgynė 45 disertacijas: 1956–1972 m. instituto centre, Dotnuvoje, – 18 (J. Vilkas, M. Šakys, J. Pivoriūnas, Z. Vinickas, P. Virbickas, J. Tonkūnas, H. Černiauskas, B. Šabanavičius, V. Dovydaitis, A. Būdvytis, A. Mališauskas, P. Butavičius, Z. Žievytė-Kulvietienė, J. Židonytė, S. Virbickienė, I. Grigienė, A. Banelis, R. Chlevickienė); 1960–1971 m. Vokės filiale – 8 (P. Kadziauskas, A. Subačius, J. Lazauskas, S. Blažienė, A. Mejeris, V. Pobedonoscev, J. Šedys, J. Grigalaukas); 1959–1969 m. Joniškėlio bandymų stotyje – 5 (V. Čaikauskas, V. Baniūnas, Z. Ruseckas, J. Zabarauskas, R. Januševičiūtė); 1957–1963 m. Vytėnų sodininkystės ir daržininkystės bandymų stotyje – 4 (J. Mačys, K. Bučiūnas, I. Štaras, M. Baranauskienė); 1957–1969 m. Upytės bandymų stotyje – 3 (A. Vyčas, P. Gudelis, P. Valatka); 1963–1968 m. Elmininkų bandymų stotyje – 3 (J. Mikalajūnas, E. Kemėšytė, A. Puodžiukas); 1964–1969 m. Rumokų bandymų stotyje – 2 (M. Šalčius, A. Bagdonas); 1964 m. Radviliškio bandymų stotyje – 1 (V. Bilevičius) ir 1965 m. Perlojos bandymų stotyje – 1 (J. Aleksonis).

1955–1969 m. Lietuvos žemės ūkio akademijoje neturėdami mokslinio vadovo pareigė ir eksternu apgynė agronomijos studijų krypties mokslų kandidato (daktaro) disertacijas 7 mokslininkai: S. Mastauskis, K. Bėčius, A. Stancevičius, J. Eidžiūnas, G. Kuzmienė, P. Svetika ir B. Ulys.

Iš 54 eksternu apgynusių mokslų kandidato (daktaro) disertacijas tik 6 mokslininkai (11,1 %) vėliau apgynė antrojo laipsnio – mokslų daktaro (habilituoto daktaro) disertacijas: dr. S. Mastauskis (1960; LŽŪA), dr. V. Čaikauskas (1967), dr. J. Mačys (1974), dr. P. Vasinauskas (1971), dr. J. Lazauskas (1970) ir dr. V. Dovydaitis (1993; LŽMTI ir LŽI). Keturi iš jų įgijo profesoriaus pedagoginį mokslo vardą: S. Mastauskis (1962), V. Čaikauskas (1971), P. Vasinauskas (1973) ir J. Lazauskas (1986). Neapgynę antrojo laipsnio – mokslų daktaro (habilituoto daktaro) – disertacijų gavo profesoriaus pedagoginį mokslo vardą 4 LŽŪA dėstytojai: J. Tonkūnas (1958), P. Svetika (1972), K. Bėčius (1978) ir A. Stancevičius (1990).

Žemės ūkio raidos požiūriu ypač vertingos žinios apie eksternu apgintų agronomijos studijų

krypties disertacijų pasiskirstymą pagal mokslų šakas, jų rasta 10.

Paaikšėjo, kad tokiu būdu buvo gausiai (14, arba 25,9 %) apginta žolininkystės disertacijų, nes po Antrojo pasaulinio karo Lietuvoje daug pastangų dėta vystant gyvulininkystę. Todėl iniciatyvūs agronomijos krypties mokslininkai ėmėsi pašarinių daugiamečių ir vienmečių žolių auginimo bei natūralių žolynų naudojimo gyvulių pašarui tyrimų, propagavo žolių auginimu gerinti dirvožemio savybes ir didinti jo derlingumą. Tai padarė Lietuvos žemdirbystės mokslinio tyrimo instituto mokslininkai: J. Vilkas, J. Pivoriūnas, H. Černiauskas, V. Dovydaitis, P. Kadziauskas, A. Subačius, J. Baniūnas, Z. Ruseckas, J. Lazauskas, M. Šalčius, J. Aleksonis, V. Pobedonoscev, I. Grigienė ir J. Grigalaukas. Po penkias žolininkystės disertacijas buvo parengta instituto centre, Dotnuvoje, ir Vokės filiale, dvi – Joniškėlio bandymų stotyje ir po vieną – Rumokų ir Perlojos bandymų stotyse. Dobilų auginimą tyrė J. Pivoriūnas, H. Černiauskas, V. Baniūnas, lubinų – P. Kadziauskas, A. Subačius, J. Lazauskas, liucernos – J. Vilkas, žolių mišinių – kiti mokslininkai. Iš žolininkystės tyrėjų apgynė antrojo laipsnio – mokslų daktaro (habilituoto daktaro) – disertacijas dr. J. Lazauskas (1970) ir dr. V. Dovydaitis (1993). LŽMTI Vokės filialo direktoriaus prof. J. Lazausko habilitacijos tema – lubinų auginimas ir panaudojimas Lietuvoje. Jis išugdė 17 žemės ūkio ir biologijos mokslų kandidatų (daktarų). Trys iš jų apgynė antrojo laipsnio – mokslų daktaro (habilituoto daktaro) – disertacijas. Dr. V. Dovydaitis habilitacijos darbe pristatė baltymingus pašarinius augalus. Jis išugdė tik vieną mokslų daktarą.

Neturint mokslinio vadovo buvo parengta ir eksternu apginta 12 augalininkystės mokslų šakos disertacijų, arba 22,2 % visų tokiu būdu apgintų darbų, nes siekta didinti kultūrinių augalų derlingumą, aprūpinti žmones maisto produktais, pramonę – žaliavomis, gyvulininkystę – pašarais. Lietuvos žemdirbystės mokslinio tyrimo institute (LŽMTI) buvo apginta 10 disertacijų: 1958–1968 m. B. Šabanavičius, A. Būdvytis, P. Butanavičius – instituto centre, Dotnuvoje; 1959 m. V. Čaikauskas, 1969 m. R. Januševičiūtė – Joniškėlio bandymų stotyje; 1963 m. J. Mikalajūnas ir E. Kemėšytė – Elmininkų bandymų stotyje; 1957–1969 m. A. Vyčas, P. Gudelis, P. Valatka – Upytės bandymų stotyje;

Lietuvos žemės ūkio akademijoje – tik 2 (1958 m. A. Stancevičius, 1969 m. B. Ulys). Žieminių javų auginimą tyrė B. Šabanavičius, cukrinių runkelių – V. Čaikauskas, kukurūzų – A. Būdvytis, bulvių – J. Mikalajūnas, R. Januševičiūtė, linų – A. Vyčas, P. Gudelis, P. Valatka. Išskirtinis A. Stancevičiaus agrofitecenologinis darbas apie pasėlių augalijos reikšmę agronominei dirvožemio charakteristikai ir kovos su piktžolėmis organizavimui. Iš augalininkystės tyrėjų apgynė (1967) antrojo laipsnio – mokslų daktaro (habilituoto daktaro) – disertaciją tik dr. V. Čaikauskas, kurioje nagrinėjo cukrinių runkelių auginimą Lietuvoje. LŽŪA profesorius išugdė 16 žemės ūkio mokslų kandidatų (daktarų). Iš jų mokslų daktarų (habilituotų daktarų) neišaugo. Neparengęs ir negynęs antrojo laipsnio – mokslų daktaro (habilituoto daktaro) – disertacijos profesoriaus pedagoginį mokslo vardą gavo LŽŪA docentas dr. A. Stancevičius (1990). Jis išugdė 24 žemės ūkio ir biologijos mokslų kandidatus (daktarus). Keturi iš jų apgynė antrojo laipsnio – mokslų daktaro (habilituoto daktaro) – disertacijas.

Tarp savarankiškai parengtų ir neturint mokslinio vadovo eksternu apgintų agronomijos studijų krypties mokslų kandidato (mokslų daktaro) disertacijų 8 (14,8 % tokiu būdu parengtų ir apgintų disertacijų) priskirtinos augalų selekcijai ir sėklininkystei. Išvedant naujas geresnes kultūrinių augalų veisles, buvo tęsiamas 1922 m. įsteigtoje Dotnuvos selekcijos stotyje prof. D. Rudzinko pradėtas augalų selekcijos darbas. Lietuvos TSR mokslų akademijos Žemdirbystės ir dirvožemio instituto direktoriaus K. Bėčiaus disertacijoje (1955) buvo pristatytos naujos atsparios vėžiui bulvių veislės. Lietuvos žemdirbystės mokslinio tyrimo instituto selekcininkai apgintose disertacijose pristatė išvestas veisles šių augalų: M. Šakys (1957) – vasarinių vikių, P. Virbickas (1957) – žieminių rugių, A. Mališauskas (1967) ir J. Šedys (1967, Vokės filiale) – kukurūzų, J. Židonytė (1969) – motiejukų, S. Virbickienė (1970) – dobilų, A. Banelis (1972) – cukrinių runkelių. Savarankiškai parengę ir neturint mokslinio vadovo eksternu apgynę agronomijos studijų krypties mokslų kandidato (daktaro) disertacijas selekcininkai antrojo laipsnio – mokslų daktaro (habilituoto daktaro) – disertacijų neapgynė. Neparengęs ir negynęs antrojo laipsnio disertacijos profesoriaus pedagoginį mokslo vardą gavo

(1978) LŽŪA docentas dr. K. Bėčius. Jis išugdė 10 žemės ūkio ir biologijos mokslų kandidatų (daktarų). Vienas iš jų apgynė antrojo laipsnio – mokslų daktaro (habilituoto daktaro) – disertaciją.

Savarankiškai parengę ir neturint mokslinio vadovo eksternu apgynę agronomijos studijų krypties mokslų kandidato (daktaro) disertacijas 5 (9,3 % tokiu būdu parengtų ir apgintų disertacijų) tais laikais sparčiai plėtotos daržininkystės tyrėjai. Lietuvos žemdirbystės mokslinio tyrimo instituto Vytėnų sodininkystės ir daržininkystės bandymų stotyje tai padarė žiedinių ir gūžinių kopūstų tyrėjai J. Mačys (1957) ir M. Baranauskienė (1963), Lietuvos žemės ūkio akademijoje – svingūnų tyrėja G. Kuzmienė (1963) ir morkų tyrėjas P. Svetika (1964). Šios aukštosios mokyklos dėstytojai J. Eidžiūnui žemės ūkio mokslų kandidato (daktaro) laipsnis buvo suteiktas (1961) už vadovėlių „Daržininkystė“. Iš daržininkystės tyrėjų apgynė antrojo laipsnio – mokslų daktaro (habilituoto daktaro) – disertaciją tik dr. J. Mačys (1974), apibendrinęs pomidorų, ridikėlių ir žiedinių kopūstų naujų veislių išvedimą Lietuvoje. Pasekėjų moksliniame darbe jis neišugdė. Nerenkęs ir negynęs antrojo laipsnio disertacijos profesoriaus pedagoginį mokslo vardą gavo LŽŪA docentas dr. P. Svetika (1978). Jis išugdė 8 žemės ūkio ir biologijos mokslų kandidatus (daktarus), tačiau antrojo laipsnio – mokslų daktaro (habilituoto daktaro) – disertacijų jie neapgynė.

Tarp savarankiškai parengtų ir eksternu apgintų agronomijos studijų krypties mokslų kandidato (mokslų daktaro) disertacijų 4 (7,4 % tokiu būdu parengtų ir apgintų disertacijų) priskirtinos žemdirbystės mokslui, tiriančiam racionalaus žemės naudojimo ir derlingumo didinimo būdus bei priemones. Žemdirbystės dėsniai nustato nuolatinius ir būtinus žemės ūkio augalų ir jų vegetacijos veiksnių ryšius, nuo kurių priklauso augalų derlius. Po Antrojo pasaulinio karo žemdirbystės tyrimus atliko Lietuvos mokslų akademijos Žemės ūkio bei Žemdirbystės ir dirvožemio instituto mokslininkai, tęsdami ir plėsdami Dotnuvos bandymų stoties darbus. Pirmasis žemės ūkio mokslų kandidato (daktaro) disertaciją apgynė šios stoties direktorius P. Vasinauskas (1950), įvertinęs stotyje darytų žemės dirbimo tyrimų patirtį. 1971 m., dirbdamas LŽŪA Žemdirbystės katedros vedėju, jis apgynė antrojo laipsnio – mokslų daktaro (habilituoto daktaro) – disertaciją apie agrotechnikos

pagrindų išvystymą ir laukininkystės organizavimą Lietuvoje. Profesorius P. Vasinauskas išugdė 15 žemės ūkio ir biologijos mokslų kandidatų (daktarų). Trys iš jų apgynė antrojo laipsnio – mokslų daktaro (habilituoto daktaro) – disertacijas. Žemdirbystės moksliniai tyrimai buvo sutelkti Lietuvos žemdirbystės mokslinio tyrimo institute ir jo padaliniuose, Lietuvos žemės ūkio akademijoje. Žemdirbystei galima priskirti profesoriaus J. Tonkūno darbą: jam žemės ūkio mokslų kandidato (daktaro) laipsnis pripažintas (1957) už monografiją „Lauko bandymų metodas“. Jis išugdė 7 žemės ūkio mokslų kandidatus (daktarus). Vienas iš jų apgynė antrojo laipsnio – mokslų daktaro (habilituoto daktaro) – disertaciją. Radviliškio bandymų stotyje nusausintų durpynų pirminio įdirbimo būdus eksternu gintoje disertacijoje apibendrino V. Bilevičius (1964). Vokės filiale organinių trąšų užarimo gilumą lengvose dirvose savarankiškai ištyrė S. Blažienė (1964), o Elmininkų bandymų stotyje įvairių sideratų efektyvumo sėjomainoje rodiklius tokiu būdu nustatė A. Puodžiukas (1968).

Savarankiškai parengta ir eksternu apginta po 3 (5,5 % tokiu būdu parengtų ir apgintų disertacijų) agrochemijos (augalų tręšimo) ir sodininkystės mokslo šakų disertacijos.

Augalų ir dirvožemio tręšimas, jo paveikimo būdai, dėl to dirvožemyje ir augaluose vykstantys cheminiai ir biocheminiai procesai daro didelį poveikį derliui ir jo kokybei. Tokie tyrimai visada labai aktualūs, todėl ir tada nestokojo Lietuvos žemdirbystės mokslinio tyrimo instituto mokslininkų savarankiškos iniciatyvos. J. Zabaraukas (1969) disertacijoje pristatė Joniškėlio bandymų stotyje darytus žieminių kviečių tręšimo tyrimus. Tais pačiais metais apgynė disertaciją A. Bagdonas, Rumokų bandymų stotyje ištyręs cukrinių runkelių tręšimą mineralinėmis trąšomis. Dotnuvoje atliktų įvairių azoto trąšų poveikio žieminių kviečių ir miežių derliui bei jo kokybei tyrimų rezultatus disertacijoje paskelbė R. Chlevickienė (1972).

Lietuvos žemdirbystės mokslinio tyrimo instituto (LŽMTI) Vytėnų sodininkystės ir daržininkystės bandymų stotyje jaunų obelių tręšimo mėšlu ir mineralinėmis trąšomis tyrimus savarankiškai darė K. Bučiūnas, juos apibendrinęs 1961 m. apgintoje žemės ūkio mokslų kandidato (daktaro) disertacijoje. 1962 m. Lietuvos žemės ūkio akademijos (LŽŪA) Mokslo taryba už paskelbtų sodo

augalų selekcijos publikacijų visumą žemės ūkio mokslų kandidato laipsnį pripažino šios bandymų stoties mokslo darbuotojui I. Štarui.

Iki 1940 m. kultūrinių augalų apsaugos tyrimai buvo sutelkti Dotnuvoje prie Žemės ūkio akademijos veikusioje Augalų apsaugos stotyje. Joje entomologijos tyrimus darė Akademijos dėstytojas S. Mastauskis. Aukštąją mokyklą perkėlus į Kauną, juos savarankiškai tęsė Lietuvos žemės ūkio akademijoje. 1955 m. eksternu apgintoje žemės ūkio mokslų kandidato (daktaro) disertacijoje pristatė fitonematodų tyrimus. 1961 m. dr. S. Mastauskis apgynė antrojo laipsnio – biologijos mokslų daktaro (habilituoto daktaro) – disertaciją apie Lietuvos bestuburius žemės ūkio kenkėjus. Profesorius S. Mastauskis išugdė 3 žemės ūkio ir biologijos mokslų kandidatus (daktarus). Vienas iš jų apgynė antrojo laipsnio – mokslų daktaro (habilituoto daktaro) – disertaciją. Sprakšius ir kovos su jais priemonės kukurūzų pasėliuose Lietuvos žemdirbystės mokslinio tyrimo institute (LŽMTI) savarankiškai tyrė Z. Žievytė-Kulvietienė, apgynusi žemės ūkio mokslų kandidato (daktaro) disertaciją 1969 m. Taip eksternu buvo apgintos dvi pirmojo laipsnio – mokslų kandidato (daktaro) – entomologijos mokslo šakos disertacijos. Vienintelę fitopatologijos mokslo šakos kandidatinę disertaciją apie pomidorų vaisių ligas ir kovą su jomis LŽMTI savarankiškai parengė ir eksternu apgynė Z. Vinickas.

LŽMTI Vokės filiale savarankiškai buvo tokiu būdu parengta ir apginta vienintelė dirvožemio mokslo šakos kandidatinė (daktaro) disertacija. Tai padarė žinomas dirvožemininkas A. Mejeris (1964), nuo įsteigimo (1946) dirbęs Lietuvos MA Žemės ūkio institute, vėliau tapusiam Lietuvos MA Žemdirbystės ir dirvožemio institutu, paskui – LŽMTI Vokės filialu. Jo disertacijos tema – *Velėniniai jauriniai Lietuvos TSR dirvožemiai ir priemonės jų derlingumui pakelti*.

Apibendrinimas. Lietuvoje sovietmečio 1950–1972 m. buvo savarankiškai parengtos ir neturint mokslinio vadovo eksternu apgintos 54 agronomijos studijų krypties mokslų kandidato (daktaro) disertacijos. Tokiu veikimo būdu gausiai disertacijų (45) apgynė Lietuvos žemdirbystės mokslinio tyrimo instituto (LŽMTI) ir jo padalinių mokslininkai. Lietuvos žemės ūkio akademijoje (LŽŪA) eksternu apgintos 7 disertacijos. Pagal agronomijos studijų krypties mokslų šakas: daugiausia – 14,

arba 25,9 %, buvo apginta žolininkystės disertacijų; 12, arba 22,2 %, – augalininkystės; 8, arba 14,8 %, – augalų selekcijos ir sėklininkystės; 5, arba 9,3 %, – daržininkystės; 4, arba 7,4 %, – žemdirbystės. Savarankiškai parengta ir eksterneu apginta po 3 agrochemijos (augalų tręšimo) ir sodininkystės, 2 – entomologijos, po 1 – fitopatologijos ir dirvožemio mokslo disertaciją. Šeši savarankiškai parengę ir neturint mokslinio vadovo eksterneu apgynę agronomijos studijų krypties mokslų kandidato (daktaro) disertacijas vėliau apgynė antrojo laipsnio – mokslų daktaro (habilituoto daktaro) – disertacijas. Profesorius pedagoginį mokslo vardą įgijo mokslų daktarai (habilituoti daktarai): S. Mastauskis (1962), V. Čaikauskas (1971), P. Vasinauskas (1973) ir J. Lazauskas (1986). Neapgynę antrojo laipsnio disertacijų profesorius pedagoginį mokslo vardą gavo Lietuvos žemės ūkio akademijos dėstytojai: J. Tonkūnas (1958), P. Svetika (1972), K. Bėčius (1978) ir A. Stancevičius (1990). Visi šie profesoriai išugdė po tris ar daugiau mokslų kandidatų (daktarų) ir subūrė juos į sutelktas mokslininkų socialines grupes agronomijos studijų krypties mokslų šakose. Profesorius S. Mastauskis išugdė 3 žemės ūkio ir biologijos mokslų kandidatus (daktarus). Vienas iš jų apgynė antrojo laipsnio – mokslų daktaro (habilituoto daktaro) – disertaciją. Profesorius V. Čaikauskas išugdė 16 žemės ūkio mokslų kandidatų (daktarų), prof. P. Vasinauskas – 15 žemės ūkio ir biologijos mokslų kandidatų (daktarų). Trys iš jų apgynė antrojo laipsnio – mokslų daktaro (habilituoto daktaro) – disertacijas. Profesorius J. Lazauskas išugdė 17 žemės ūkio ir biologijos mokslų kandidatų (daktarų). Trys iš jų apgynė antrojo laipsnio – mokslų daktaro (habilituoto daktaro) – disertacijas. Profesorius P. Svetika parengė 8 žemės ūkio mokslų kandidatus (daktarus). Profesorius J. Tonkūnas – 7 žemės ūkio mokslų kandidatus (daktarus), vienas iš jų apgynė antrojo laipsnio – mokslų daktaro (habilituoto daktaro) – disertaciją. Profesorius K. Bėčius išugdė 10 žemės ūkio ir biologijos mokslų kandidatų (daktarų), vienas iš jų apgynė antrojo laipsnio – mokslų daktaro (habilituoto daktaro) – disertaciją. Profesorius A. Stancevičius parengė 24 žemės ūkio ir biologijos mokslų kandidatus (daktarus), keturi iš jų apgynė antrojo laipsnio – mokslų daktaro (habilituoto daktaro) – disertacijas. Galima teigti, kad dalis savarankiškai parengusių ir neturint mokslinio vadovo eksterneu apgynusių agronomijos studijų

krypties mokslų kandidato (daktaro) disertacijas mokslininkų sukūrė sąlygas burtis mokslininkų socialinėms grupėms, didele dalimi lėmusioms agronomijos mokslinių mokyklų atsiradimą Lietuvoje.

Gerbiamus skaitytojus prašome taisymus, patikslinimus, siūlymus siųsti tiesiogiai straipsnio autoriui elektroninio pašto adresu *algirdas.motuzas@asu.lt*

LITERATŪRA

1. Drochner W. 2013. Į mokslo kelią – Hallės universitete. Iš: *Profesorius Jurgis Krikščiūnas: žemės ūkio mokslo ir praktikos darna*. Sudaryt. A. Motuzas. Kaunas: ASU. P. 55–62.
2. Klimavičiūtė J., Ričkienė A. 2003. Profesorius Kazio Brundzos mokslinės veiklos apžvalga. Iš: *Profesorius Kazys Brundza*. Sudaryt. J. Klimavičiūtė, V. Rašomavičius. Vilnius: BI. P. 12–33.
3. Motuzas A. 1991. Į mokslo aukštumas. Iš: *Profesorius Vincas Vilkaitis*. Sudaryt. A. Motuzas. Vilnius: Mokslas. P. 20–29.
4. Motuzas A. 2003. Pirmoji disertacija. Iš: *Profesorius Bronius Baginskas*. Sudaryt. A. Motuzas. Kaunas: LŽŪU. P. 27–40.
5. Motuzas A. 2003. Antroji disertacija. Iš: *Profesorius Bronius Baginskas*. Sudaryt. A. Motuzas. Kaunas: LŽŪU. P. 41–53.
6. *Lietuvos sodininkystės ir daržininkystės institutas 1938–2008 m.* 2008. Sudaryt. K. Palaima. Babtai. P. 147–150.
7. *Lietuvos žemdirbystės institutas*. 1997. Akademija. P. 149–180.
8. *Lietuvos žemės ūkio akademija 1924–1994*. 1994. Sudaryt. V. Gerulaitis, S. Lukėnas, A. J. Motuzas, A. Stancevičius. Vilnius: Akademija. P. 360–385.
9. Vasinauskas P. 2005. Grafas Vladimiras Zubovas. Iš: *Agronomija Lietuvoje*. Sudaryt. A. Motuzas, V. Vasiliauskienė. Dotnuva, LŽI. P. 99–100.

Algirdas Juozas Motuzas

IDENTIFICATION OF AGRONOMY SCIENCE SCHOOLS IN LITHUANIA. 1. THE FIRST THESES

Summary

The series of articles will give the new information about the history of agronomy science development in Lithuania. The main goal of publications is to identify agronomy science schools in 1946–2003. The article analyses the first theses prepared and defended in Western Europe till 1945, and the theses defended externally without having a research adviser in 1950–1972.

Keywords: Lithuania, agronomy science school, thesis

Priedas. Disertantai, neturėdami mokslinio vadovo savarankiškai parengę ir eksterneu apgynę agronomijos studijų krypties mokslų kandidato (daktaro) disertaciją 1950–1972 m. (pajuodintos pavardės asmenų, apgynusių mokslų daktaro (habilituoto daktaro) disertaciją, vėliau nurodyta užrašu „habilitacija“)

Addition. Persons who prepared the theses and defended externally without having a research adviser in 1950–1972

Disertanto vadovas Adviser	Disertantas Person who defended a thesis	Disertacijos parengimo institucija ir gynimo metai / Thesis preparation institution and the year of defence	Disertacijos pavadinimas Thesis title
–	P. Vasinauskas	LMA ŽŪI, 1950	Žemės dirbimo būdai pagal Dotnuvos bandymų stoties 1924–1950 m. duomenis
–	P. Petryla	VVU, 1951	Už vadovėlį „Uoginės kultūros“ (1949)
–	S. Mastauskis	LŽŪA, 1955	Фитонематоды Литовской ССР
–	K. Bėčius	LMA ŽDI, 1955	Naujos atsparios vėžiui bulvių veislės
–	J. Vilkas	LŽMTI, 1956	Liucernos auginimo tyrimai Lietuvos TSR sąlygose
–	M. Šakys	LŽMTI, 1957	Vasarinių vikių veislė ‘Giedriai’
–	J. Pivoriūnas	LŽMTI, 1957	Lietuvos TSR raudonieji dobilai
–	Z. Vinickas	LŽMTI, 1957	Pomidorų vaisių ligos LTSR ir kova su jomis
–	P. Virbickas	LŽMTI, 1957	Žieminių rugių veislės ‘Lietuviški 3’, ‘Gubiai’
–	Jurgis Mačys	LŽMTI Vytėnų SD band. st., 1957	Žiedinių kopūstų veislių parinkimas Lietuvos TSR lauko sąlygoms
–	A. Vyčas	LŽMTI Upytės band. st., 1957	Kai kurios agrotechninės priemonės ilgapluoščių linų derlingumui ir kokybei pakelti
–	J. Tonkūnas	LŽMTI, 1957	Lauko bandymų metodas
–	A. Stancevičius	LŽŪA, 1958	Lietuvos TSR pasėlių augalija, jos reikšmė agronominei dirvožemio charakteristikai ir kovos su piktžolėmis organizavimui
–	H. Černiauskas	LŽMTI, 1958	Kai kurių agrotechnikos priemonių įtaka raudonųjų dobilų sėklų derliui LTSR sąlygomis
–	B. Šabanavičius	LŽMTI, 1958	Žiemkenčių auginimas be juodojo pūdymo
–	V. Čaikauskas	LŽMTI, Joniškėlio band. st., 1959	Cukrinių runkelių maitinamasis plotas Lietuvos TSR sąlygomis
–	V. Dovydaitis	LŽMTI, 1959	Подбор однолетних кормовых трав и способы их возделывания на среднетяжелых почвах Литовской ССР
–	A. Būdvytis	LŽMTI, 1960	Keturios kukurūzų auginimo problemos Lietuvos TSR
–	P. Kadziauskas	LŽMTI Vokės fil., 1960	Kai kurios agropriemonės geltonžiedžio pašarinio lubino subrendimui pagreitinti ir sėklos derliui padidinti Lietuvos TSR Rytų zonos sąlygomis
–	A. Subačius	LŽMTI Vokės fil., 1960	Биологические свойства сортов желтого и узколистного люпинов, выращиваемых в условиях Литовской ССР
–	J. Eidžiūnas	LŽŪA, 1961	Už vadovėlį „Daržininkystė“ (1950)
–	K. Bučiūnas	LŽMTI Vytėnų SD band. st., 1961	Tręšimo mėšlu ir mineralinėmis trąšomis poveikis jaunų obelių augimui ir derėjimui
–	I. Štaras	LŽMTI Vytėnų SD band. st., 1962	Автореферат по опубликованным научным работам, представленным на соискание ученой степени кандидата сельскохозяйственных наук
–	G. Kuzmienė	LŽŪA, 1963	Лежкость и биохимическая характеристика репчатого лука, выращиваемого в условиях Литовской ССР

Priedas (Tęsinys)

Disertanto vadovas <i>Adviser</i>	Disertantas <i>Person who defended a thesis</i>	Disertacijos parengimo institucija ir gynimo metai / <i>Thesis preparation institution and the year of defence</i>	Disertacijos pavadinimas <i>Thesis title</i>
–	V. Baniūnas	LŽMTI Joniškėlio band. st., 1963	Raudonųjų dobilų sėjos laikas ir būdai Lietuvos TSR priemolių dirvose
–	Z. Ruseckas	LŽMTI Joniškėlio band. st., 1963	Kai kurie ganykliniai mišiniai Lietuvos TSR sąlygose
–	J. Mikalajūnas	LŽMTI Elmininkų band. st., 1963	Bulvių sodinimo gylis ir priežiūra Lietuvos TSR priesmėlio dirvožemiuose
–	E. Kemėšytė	LŽMTI Elmininkų band. st., 1963	Tinkamų priešsėlių žiemkenčiams parinkimas Lietuvos TSR priesmėlio dirvožemiuose
–	M. Baranauskienė	LŽMTI Vytėnų SD band. st., 1963	Kai kurios svarbesnės agropriemonės gūžinių baltųjų kopūstų sėklų derliui padidinti LTSR sąlygomis
–	J. Lazauskas	LŽMTI Vokės fil., 1963	Daugiamečių lubinų biologinės savybės agrotechnikos ir selekcijos įtakoje
–	M. Šalčius	LŽMTI Rumokų band. st., 1964	Kai kurie silosinių kultūrų mišiniai Lietuvos TSR sąlygose
–	V. Bilevičius	LŽMTI Radviliškio band. st., 1964	Nusausintų durpynų pirminio įdirbimo būdų palyginimo tyrimai
–	P. Svetika	LŽŪA, 1964	Valgomųjų morkų sėklų auginimo svarbesni agrotechnikos klausimai Lietuvos TSR sąlygose
–	S. Blažienė	LŽMTI Vokės fil., 1964	Organinių trąšų užarimo gilumo lengvose dirvose klausimu
–	A. Mejeris	LŽMTI Vokės fil., 1964	Velėniniai jauriniai Lietuvos TSR dirvožemiai ir priemonės jų derlingumui pakelti
–	J. Aleksonis	LŽMTI Perlojos band. st., 1965	Pievinės miglės auginimas sėklai Lietuvos TSR priesmėlio ir priemolio dirvose
–	P. Gudelis	LŽMTI Upytės band. st., 1967	Priešsėlių parinkimas linams
–	A. Mališauskas	LŽMTI, 1967	Kai kurie kukurūzų veislių ir hibridų parinkimo klausimai LTSR sąlygomis
–	V. Pobedonoscev	LŽMTI Vokės fil., 1967	Подбор и возделывание многолетних бобовых и злаковых трав и их смесей на легких почвах Литовской ССР
–	J. Šedys	LŽMTI Vokės fil., 1968	Kai kurie kukurūzų hibridų kūrimo bei parinkimo ir įvežamų sėklų kokybės tyrimo klausimai Lietuvos TSR
–	A. Puodžiukas	LŽMTI Elmininkų band. st., 1968	Įvairių sideratų efektyvumas sėjomainoje
–	P. Butanavičius	LŽMTI, 1968	Agrotechniniai sėjamųjų aparatų darbo rodikliai, sėjant cukrinius runkelius padidintais greičiais LTSR sąlygomis
–	P. Valatka	LŽMTI, Upytės band. st., 1969	Сроки теребления и некоторые вопросы расстила льна в условиях Литовской ССР
–	J. Zabarauskas	LŽMTI Joniškėlio band. st., 1969	Mažiau ištirti žieminių kviečių tręšimo klausimai Lietuvos TSR sunkiose dirvose
–	Z. Žievytė-Kulvietienė	LŽMTI, 1969	Sprakšiai (<i>Elateridae</i>) LTSR ir kovos priemonių su jais kukurūzų pasėliuose tyrimai
–	B. Ulys	LŽŪA, 1969	Bulvių auginimo klausimai Lietuvos TSR tarybiniuose ūkiuose

Priedas (Tęsinys)

Disertanto vadovas Adviser	Disertantas Person who defended a thesis	Disertacijos parengimo institucija ir gynimo metai / Thesis preparation institution and the year of defence	Disertacijos pavadinimas Thesis title
–	J. Židonytė	LŽMTI, 1969	Motiejukų selekcija Lietuvos TSR
–	R. Januševičiūtė	LŽMTI Joniškėlio band. st., 1969	Svarbesni bulvių agrotechnikos klausimai Lietuvos TSR sunkiose dirvose
–	A. Bagdonas	LŽMTI Rumokų band. st., 1969	Kai kurie mineralinių trąšų panaudojimo ir kovos su piktžolėmis klausimai cukrinių runkelių pasėliuose lengvo priemolio dirvose
–	S. Virbickienė	LŽMTI, 1970	Baltųjų dobių selekcija LTSR
–	I. Grigienė	LŽMTI, 1971	Kultūrinės ganyklos žolės cheminės sudėties ir maistingumo kitimo tyrimai
–	J. Grigalauškas	LŽMTI Vokės fil., 1971	Nemuno žemupio užliejamųjų pievų pagerinimas ir racionalus panaudojimas
–	A. Banelis	LŽMTI, 1972	Vienasėklių cukrinių runkelių selekcija LTSR
–	R. Chlevickienė	LŽMTI, 1972	Vienkartinio ir dukartinio įvairių azoto trąšų normų įnešimo įtaka žieminių kviečių ir miežių derliui ir kokybei